

(Gelactodendron) ծառին հիւթէն կը հանուի: Այս ծառին կեղեւը եթէ ճեղքուի՝ կաթի համով հիւթ մը կը հոսէ, որ կեղեւին այս վերայ քովերը շուտ մը կը թանձրանայ մովթ ձերման կ'ըլլայ եւ հոսելը կը գաղթի: Մոռն հանելու համար այս կաթը կ'եռացուի՝ որով հաւկիթի սպիտակուցը կ'անջատի, եւ այնուհետեւ կը պղտեղուի: Այս մովթը զոնք՝ դեղնազոյն ձերման, թափանցիկ կ'ըլլայ, կը շարուի, 600 Վ. կը հալի, բաւ կը վառու, դուրս կ'աճառանայ բոց-հանրապետ, եւ մեղրամովթ շատ կը մտնեայ: Ատոնցմէ զատ կանխեւ ուրիշ բուսական մովթ տեսակներ. բայց որովհետեւ շատ քիչ կը հանուին եւ առեւտրական արժեք մը չունին, անոր համար զանց կ'առնուիք յիշատակել:

(Ըրոսուսիէն):

ԲԱՐՈՅՑԱՊԵՆ

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ

ԳԱՆԵՐՏԻՆԵԱ

ԳԼՈՒԽ Ե.

Պատարաստութիւնը:

(Ըրոսուսիէն):

Նոյն իրիկունն Պատարագմորաց բանակին մէջ վառվառ կենդանութիւն մը կար: Այս աղատակամ գուռնի խոր այրերու եւ փայտայրերու մէջ ծածկուած՝ ամեն յեղակարծ յարակմանէ ազատ էր: Եւ սակայն խորամանկ Ռուիզ պահապան կենցաղ մը եւ մերձակայ բարձանց վրայ՝ ուստի կարելի էր շուրջ գիտել, քանի մը Պատերազմող զարմանաձէին: Ատոնց ամեն մէկուն քով խալ զիգուած էր, հրանշան տալու համար՝ եթէ վատնող մը տեսնուի, իսկ բուն բանակն կատարեալ անհոգ էր եւ հանդիսաւ, վասն զի ամենայն ինչ կար առատութեամբ: Գաղղիական կարաւանն միւս եւ արեւր բերած էր. ուրիշ ինչ պէտք էր: Մշտմալ խորուկի վրայ կը խորովուէին համեղ կտորներ, եւ Պատերազմողաց բանակն երբեք այսպէս առատութիւն չէր տեսած:

Բուն բանակէն քիչ մը հեռու կը հանգչէին Ռուիզ եւ Էնդերբաւ, իրենց զինանք ուն աղան՝ որ խաւրածա՝ էր Մարգիդին վառանք իմայրնեւն, բայց չէր հանդիպած. վասն զի Մարգիդը բոլորովին նոր ծաւրէ մ'որոշած էր ետ գառնալ գոր Տոննա Գամիլեւս չէր գիտեր:

Հրուսկայ երկու առաջնորդներն տղուն այս լրդին վրայ շատ խռոված էին: Ռուիզ կտակածներու մէջ կը մայէր՝ թէ ինչ պիտի ըլլայ եթէ Մարգիդին խաբէ իմայուի: Էնդերբաւ իւր անհոգ բնութեամբն՝ անխնայ կը գատապարտէր Մարգիդին վարմունքը:

Վրժառն եւ իրաւ, կ'ըլտէր աջը բռնել բռնած, հոս մեր մէջքէ իւր սեղը. ինչն սա շնորհաւ քով կ'երթայ եւ բարեկամ կ'ուզէ երեւալ: Վրժառն քեզի, Ռուիզ, ասոնց հետ այլադ չի խօսուիր եթէ աշտապար ի ձեռքին:

Ռեքեն զինք իւր բախտին կ'ուզէ թողուլ, ք հարցուց Ռուիզ թունալից բերանով:

Իւր բախտին թողուլ, որոտաց Էնդերբաւ բարձրակնայ: Ո՞վ կրէ իւր բախտին թողուլ. նախ պէտք է մարմնիս անդամները մասն մասն յօշոտել:

Ապա ուրեմն, գոչեց Ռուիզ, ինչն կ'ընես արժան եւ իրաւ ոտն մը չ'ըլլար, մեզի կ'ըլլայ: Պէտք է որ զինք զարձակալ հոս բերնի: Ընէ, ինչպէս: Այս եւ խոհեմութիւնը, քան թէ քեզ պէս բառաւելը:

Տըրքվարն առաւ բաժանին՝ որ քովը խոտի վրայ կը կենար, լիաբերան քամեց, եւ կռնակը յեցուց բարձրաբերձ կաղնիոյն՝ որուն տակ կը նստէին:

Սիկիլ քու գործքդ է, ըսաւ մրմալով: Ես չեմ հոսկընար ինչպէս: Ընէ ինծի թէ ինչպէս պէտք է ի դուրս հանել զայն, այնուհետեւ: Առատուածածին ողորմի այն գաղղիացւոյն՝ որ ճարտուս արգելք կ'ըլլայ:

Տեղական արկիլ բռնէն ետեւ՝ սկսաւ անւաշն եւ սեւեռեալ գիտել խաղցկն եւ առտիկ ծխել: Ռուիզ ծոցաց վրայ կընցաւ, ծնկերը տնկել, արմուկը վրան յեցուց, եւ ծոցը ձեռացը մէջ առած՝ խոր խորհրդաց մէջ թաղուեցաւ: Գիմացը նստած էր տղան՝ խոնջ ու վատակ երկայն եւ գծուարին արշաւանքն, եւ կը կռուէր քնայն հետ որ կ'ուզէր յաղթահարել զինք: Արդիւր կը բացուէին բռնութեամբ եւ երկայն տեսնէ կը փակուէին եւ որովհետեւ ալ միւս երկուքը չէին խօսեր, հանդարտութիւն էր բոլորտիքը, բոցերու տկար շառաչելուն ալ իրեն քնաբեր մրմունջ եղաւ: Ասոր վրայ քունը կ'ոնեց:

Հարցնելու ըլլամ, կը մրմաւր Ռուիզ ինքն իրեն, նոր բան մը պիտի չըսէ... Ի՞նչ ընելու է: Բերդի վրայ յարձակելու ըլլանք, զինք հրայանահար կ'ընեն, դեւ մեղմ մէկը գուռ ոտք չ'իջնաւ, եւ եթէ ուզէր զինքը բերդէն վանել, գիւղաբաղարէն պահապանը կը հասնէ: Փախչելու է, փախչելու: Բայց ինչպէս: Ո՞վ սուրբ ֆրեստուր, յաջող խորհուրդ մը: Երբեք դեւ թող չէիր տար, եթէ Գաղղիացւոց քիթին ուղեղն ուզէիր:

Յանկարծական աղաղակ մը՝ որ բանակին մէջ հնչեց, այծաբաժին խորհուրդները տակնուվրայ բրաւ:

Ի՞նչ կ'ընայ ըլլաւ, ք հարցուց ինքնիրեն մտադրութիւնն հոս բեւեռած: Էնդերբաւ ալ իւր ահաւեի զուրկ վեր վերցուց եւ այն կողմը նայեցաւ:

Աշտուրիկ սաստկացաւ՝ եւ Պատերազմողաց մէջ մասը գեղկ ի երկու առաջնորդաց կողմն սկսաւ խուժել. իրենց առջեւն կը վազէր մարդ մը պարզ քաղաքացւոյ զգեստով եւ սաստիկ ձեւեր ընելով, որ որչափ կ'երեւար՝ երկայն ճամբայ մ'ըրած էր. վասն զի յոտեց զգլուխ իւր փողով:

Անգամ մ'ալ աշուրները անկեց Ռուիզ ասոնց վրայ: Խառանք գոչեց յանկարծ վերստնով. հիմայ անխնայ ինչ կ'իմանանք, Էնդերբաւ ալ ոտք ելաւ եւ երկուքն ի միասին անոնց առջեւ դացին:

Պատեսիլեւ իւր բերդին մէջ բանտարկուած է, ք ոչնչ խօսան հեռուէն:

Կենթադրելիք արգելն, պատասխանեց

Ռուսիդ: Այս սղան պիտի գգուշաղբեր զինք ի դարձին, բայց գծաբառաբար չըլլայ: Տանդիպիլ: »

«Գիւղապետներն իր գամ, բաւա խաւան եւ գետին փռուեցաւ: Ուտակը, ընկնելը, բարեկամը: Գեղանք եւ՛ եւ անօթի մէջ պիտի ընկնէ: »

Ընդդէմ Տրապիզոնի իւր բաժանի մատուց, եւ Պատերազմը մը միւս եւ հայ բերաւ, զոր խաւան անպաշտ լինելու լինելուց: »

Ռուսիք բան մը չէր խոսեր, մինչեւ որ ընկերը կերաւ կաղաւթեցաւ: Անկէ ետեւ ճիշդ պատմութիւնը խնդրեց ամենայնի՛ն ինչ որ գիտէր, եւ մինչեւ ընչին մանրամասնութիւնը կը հարցրէր: Այս միջոցին բոլոր բանին հոն եկած խոնամ էր պատմողին շուրջը շուրջը: Եւր խաւան պատմութիւնը լինելուց, խոր լուսով իւր տիրէր: Ռուսիք խորհրդ մը՛ սեւեռեալ կը գիտէր խորայնը, եւ վերջապէս գլուխը բարձրացուց: »

«Պայանկայից, բաւա, անշուշտ մեզմէ ոչ որ մտքէն կ'անցնէր գիտեալիւս այս կարծաւթեան ժամանակ լքանելը: Անկէ մէկն հիմա՛յ ուտէ, խմէ եւ բաւական միւս ու հայ պաշար առնու: Քննէ իւրաքանչիւր իւր հրապարակ, եւ քառորդի մը մէջ պատրաստ ըլլալ շուրջը: Մինչեւ այն տանն կը յուսամ: Ատուածայ փաւ ամենայն Սորոց օրհու՛թեմքը գտնել մեր ընկերը: Էհիմա՛ ոչ որ ծաւեւայ ինծի: »

«Այժմե՛ս ասոր վայտ մէկնեցաւ գնաց անկէ, հանգաւորացայ: Պատերազմացը իրենց տեղը փութացին՝ արուած հրամանը գործադրելու: Խաւան եւ Էնդերթաւ առանձին խաղալին չոպ մնային, զոր վերադին արժանաւորեցին, եւ անձնք կը հոկէին որ Պուսիք մէկն անհանգիստ չընէ: Ռուսիք բաւական հեռու ծառերու տակ զգնիլոր՝ վերիվայր կը ճնմէր, եւ վերջապէս կողաւ առաւ կեցաւ: Այլըրկեան մը ցույցամառը քիթին յեցուց, գլուխն ետեւ շարժեց եւ արագաբայլ մտեցաւ բանական: Անշուշտ ծրագիրը լինցած էր: Խաւան եւ Էնդերթաւ առջեւ գացին: »

«Ուրեմն՝, հարցուցին երկուքը միմեքեան: »

«Լուսիկըն այն էր, բաւա Ռուսիք: Զեմ կարծեր որ հարկերապետը պատասխանատուութիւնը վրան առնու: Եւ զՄարգիւլ հրացանահար ընկն տայ: Բայց կարելի է որ մտադրել մեծ բանական յանձնէ: Եթէ ասիկայ արդէն եղած լինցած է, շատ սուշ մնայինք՝ այնուհետեւ միայն մեր Գաւախիլային վեճեր կրնանք առնու: »

Այս խօսքին Էնդերթաւին երախքէն ձայն մը ընկնաց՝ որ կատակ մեծիւրի մը կը նմանէր, արուն ինքնիցայալ իւր պատերազմի մտադրին հարուածը: Ետեւի մը հաստ ծիւղը շառաշէրով խոնարհեցաւ առջեւը: »

«Բայց եթէ տակաւին ասիկայ չէ կատարուած, հազն վաղն առաւու կրնայ կատարուիլ: Մի փակ ճամբան՝ որ կրնայ բերելու գաղղկական բանական լուսին, Պիտասոսի կամարին վայելն է. մեզք Գաղղկայիններն յառաջ կրնանք հասնիլ եւ նոյնը բռնել: Ասիկայ քաւ գործքք է Էնդերթաւ: »

«Այո, այո, բաւա ասիկայ բերնին կատարութիւն թափելով, Գիտեմ՝ այն տեղը, վերի կողմն

է գիւղապետացը, եւ գետափանց վայտ նոճի թիփեր կան: Ես Գաւախիլան իրենց ձեռքէն կ'առնու՛մ, յառաջ քան թիփահարին ի գէն հնչեցնելը, այնուհետեւ գէպ ի լեռները: »

«Այնպէս է, բաւա Ռուսիք: Ենթադրենք որ Էնդերթաւ քառն հոգին բաղկացնող ըլլայ, — աւելի գիտարաւ, վառն զի հարկերապետն ալ մարդկապետը ունի, — ուրեմն երեսուն հարի բաւական է ընդի, որոնք դիւրաւ թիփերու մէջ կրնան ծածկուիլ: Ընտրէ քեզ երեսունը, եւ ճամբայ: Բայց յառաջակցութիւն մի կենալը: Գաղղկայիցի որ հոն շատ ծոռն է ձեռքի, եւ մտքերուն չ'անցնի՛ր որ գտնէ հոն ըլլալը: Ուստի լաւ ծածկուեցէք, եւ մի թողուր որ քուկինները մէջտեղ թափախն: »

Էնդերթաւ արհամարհանք մը գլուխը շարժեց եւ գնաց իրեններն ընտրելու: Մնած էր արդէն միմեքալ, եւ որովհետեւ վերջուլայն ի Սպանիա շատ կարճ է, ապահով էր որ քիչ մ'ետքը խոր միման մէջ պիտի շուրջ: Ուստի շուրջն հրաման տուաւ եւ մեկնեցան բանակէն: Ետեւգնաւ գոյն քաղնի ընկեր ընտրած էր իրեն՝ որոնք միշտ յանդուգն յարձակմանց ժամանակ իրեն հետ էին, եւ զորոնք իւր անձնապահ շնորհ կ'առնանէր: »

Ռուսիք բաւական տեղ մ'ընկերացաւ իրեն, եւ անոր ձեռքը գորսուր բռնած՝ յանձնեց վերջին անգամ մ'այ՝ որ մինչեւ պատերազմի վերջին բուզէ խոհեմութիւն ի գործ դնէ: Անկէ ետեւ դարձաւ ինքն ալ տառաւերկու հոգի ընտրեց, իւր ճաշակին յարմարացնելու: Այժմ անշուշտ կ'ընկերացնէր, որչափ խորամանկն ու ճարտարը կ'ընտրէր: Այս տառաւերկու աննշմէ էին որ սովորաբար իրեն լրտես կը գործածուէր, եւ արտիք վերջին յարձակման ժամանակ անսովոր արագութեամբ ու ճարտարութեամբ կարաւանն ըստ մասին լեռանց մէջ վարեցին եւ ըստ մասին վերադարձցին: »

Ռուսիք իրեններն ընտրելէն ետեւ՝ հրացանն առաւ եւ խաւանին մօտեցաւ: «Գոյնած ես, ուստի դեռ քանի մը ժամ հանգիստ առ: Այս միջոցին բոլոր պահապանք իրենց տեղն երթան, եւ մնացեալ գոռնիք ան՝ գէպ ի բերդը շուէ: Եթէ կէս գիշերին շուէս, արեւու ծագմանէն քիչ մ'ետքը այն կողմնէն ես: Բայց այնչափ մի մօտենար ինծի, որ պահահայտ մը զգեց անեւն, հազա միշտ անտառի մէջ կ'ընցէր: Այն միջոցին կ'այտ եւ քեզի հետ դեռ կը խօսիրը: »

Ասոր վայր իւր սուրիքը նշան մը տուաւ եւ իրենները բարդեցնէ էին. եւ քիչ մը ետքը անեւ իւրեւյթ եղաւ խաւանին աշքերէն: Խաւան հրամայեց՝ որ պահապանք իրենց տեղն երթան, քանի որ կոճը նետեց խաղալի մէջ եւ հոն պաշտեցաւ քնացան: Բովանդակ բանական մէջ խոր լուսութիւն կը տիրէր: »

Գայտին մը որ Մարգիլին ընտանեաց գգաւ ծուռներն այսօր շատ զարդացած էին: Ինքն Մարգիլ՝ երբ զնուտները զնէք իւր սննդակը թողուցն գացին, վազեր պէս իւր զառազիւն մէջ վերի վայր կը ճնմէր: Արեւիկայուն թան ահագին ծրագիրներ ընէր կը գծէին կ'անցնէին, եւ շատ ժամանակ անցա՛ն: մինչեւ որ պայտաւ կերպով բարձրանէր, որ վեճեմութեան ծրագրին յառաջ՝ անհրաժեշտ էր փախտեան ծրագիր մը. եւ անոր հա-

մար ժամանակ վառնել է վերժինդրութիւն նիւթերն ցորձափ գրան քով զազդիւցի պահապանը կը կենայ: Բնախոնարհութիւն կը յուսար, եւ այն ոչ առանց պատճառի, որ իրենները պիտի գտն օգնութեան, եւ սատարի յաւ կը դգար՝ երբ որ կը տեսնէր՝ թէ չկայ ծածրայ մ'անոնց հետ հաղորդակցութեան մէջ մտնելու: Սակայն, թէ լեն այնպէս զբոլուած էր դարձեալ որ չէր կրնար որոշում մ'ընել, ուզեց մտադրութիւնն ատար ուղղել: Զարմանալիս այն երբ՝ որ Մարգիկն երբեք վառ չունեցաւ իւր կենաց նկատմամբ, կամ անտարբերութեան եւ կամ հարկաւորակներ եւ իւր գտնար մէջ եղած յարբերութեան պատճառաւ: Գլխաւորէ մնաւ իրեն:

Մարգիկն երբ տեսաւ՝ որ իւր ծառաները բերգէն հեռացուցան, իւր զոյրդիւթն վերստին սատակացաւ: Եթէ կարելի էր իրեններուն հետ հաղորդակցութեան մէջ մտնել՝ միայն իւր ծառայից ձեռքը կարելի էր. եւ որովհետեւ հարկաւորակը Մարգիկին ծառաները բերգէն հեռացուցած էր, հաղորդակցութեան որեւէ յայտ հասաւ:

Տոննա Գամիկն արդարեւ մտնել էր դարձեալ, բայց երեսուցը վրայ կը տեսնուէր՝ որ սատարի վերժինդրութիւն կը նիւթեր հարկաւորակին դէմ: Ի սկզբանէ հետէ զհարկաւորակն այնչափ թշնամական ալքը չէր նկատար, եւ զուարթ եղած ժամանակ՝ արդարեւ թեմար կը խոստովանէր անոր բարի բարի յատկութիւնները: Բայց այս վարձանց պատճառն այն էր՝ որովհետեւ զվալիէ հարկաւորակը միտմամբ մէկն էր համարէր, զոր յօգուտ հայրենեաց օտակարապէս կը դարձնէին: Եւ որովհետեւ այս բարի սերուն յանկարծ այս խիստ ծանրութեան փոխուեցաւ, որ ալ զինքը խաբէլ չէր ներէր, եւ իրեն ամփոփնէր ի մէր խաղաղութեան խաղճ զպայան էր եւ այս զգացումն այսպիսի փերպով մը յայտնած էր իրենը, այս ամենայն Տոննա Գամիկնայի յանգուգն կ'երեւար եւ իւր վարձաները բարբարոսաւ կան վարձաներ կը ցուցնէր:

Տոննա Մարիա երբ տեսաւ որ Տօրը կենաց վրայ կտակածելու ծանր պատճառ մը չմնաց, սկսաւ իրենք աւելի հեշտական կողմերէն գննել: Սիրայ ուղքը սկսաւ նկատել, եւ կրցաւ բաւական պատճառ գտնել Վիդգորին վարձաները մեկնելու, վերջէն արգալարակնելու եւ ամենէն ետեւ զպիւրու: Երկու ազգերն իրարու հետ պատերազմի մէջ էին, եւ երբ ինք զինք վալիէն տեղ կը նկատէր՝ լաւ կ'ըմբռնէր ցամառն պատճառն՝ որով լի էր անխիղճ: Ինք Տոննան Մարիա այնպէս վարտուեց, որ, ինչպէս վարտիլ պարտական կը համարէր ինք զինք իրեն պատկառելի Բուռն սխալմանը հարկաւորակին էր՝ որ պէտք չէր իմացնել իրենց ինչ որ զաղդիւխան բանակին կրնար վնասել: Բայց եթէ իմացուց, ականջս իմացուց, իմացուց՝ վատահ բլլլլլլլլլ որ սէրը չի դեղծանք որն այն բաներով՝ զոր անկախման կը պատմէր: Եւ նոյն իսկ չէր իմանար՝ որ միշտ խօսքն այս իրայ կը դարձնէին՝ որով եւ անգգաւարթ թեմար տեղեկութիւններ կու տար: Եւ ոչ իսկ կրնար գիտնալ՝ որ երկու կողմանց մէջ երեւցած անտարբեր վարձաները միայն գիտակ մըն էր, եւ թէ ինք Գաւեռիկն Միկնայի կ'իմացնէր ամենայն ինչ, մինչդեռ Գաւ-

դիւկայի Մարգիկին հետ խօսել կը կարծէր: Տոննա Մարիա այսպիսի խորհրդածութիւններով հարկաւորակին այս վարձաներն յայտ իւր կը շատադպիւրէր: Այսպիսի բանտարկեալ ընտանեաց իւրաքանչիւր անգամներն պէպէս եւ իրարու անմեծա խորհրդացի մէջ էին, նոյն որ շատ անգամ թեմար անցուցին, զիւրիկն ալ հանդիսա շնորհեց իրենց:

Այս միջոցին Ռուիդ իւր երկուստանիւրը բերգէն մտնեցած էր եւ արեգակը դեռ չծագած տեղեկացաւ ճիշդ թէ ինչպիսի քաղաքի պահապան կայ: Գտնի մ'անգամ բերգին բարբարոս չըլեցաւ մտքը՝ յարմար կէտ մը գտնելու եւ յանգագատու ներս մտնելու համար: Բայց ի զուրկ կը ճալեցնէր: Հանձն ուր գիտար թէ մասնիկ գաղտնի գուռը կար, փոխանակ մէկ պահապանի՝ երկու գտաւ, եւ պահապանը այնպէս ետեւէ ետեւ կու գային կ'անցնէին, որ Ռուիդ կը բայնար որ Գաղղիայից զօրքը զփոխարին խորքն այսպէս խոսիւ պահպանէր: Վերջապէս երբ որ ուրիշ միջոց մը չկուցաւ գտնել, որչաչ զինգերաւ գտնել, եւ իմանալ իրեն՝ թէ արեգքը Մարգիկը տակալին բերգէն է: Անոր համար զինքը մէկ զի թ'արցը եւ իրեն անկախման ինչ նապարհարք՝ ծածրայ ելաւ զեպ ի այն կամուրջ՝ որ զիւրաքաղաք կը տանէր: Արեգակն այն ինչ հարկաւորակն բարբարոս էր՝ երբ թ'փերու թանձրախիտ վայրերն հասաւ, բայց ինչպիսիսին հետքն ալ չտեսաւ: Սկզբ, բայց ի զուրկ: Վերջապէս զուրկ ցնցելով սկսաւ թ'փերու մէջ միտել, եւ հապիւ թէ խիստ թ'փերու ծիւղերն՝ որ զրեթէ անանցանելի կ'երեւային, ետեւէն գարձեալ իրարու միացան, զետնի վրայ դիպիկ պէս փառած մէկը տեսաւ՝ որուն քովը կը կենար հրացանը:

«Ո՛րք է ինչպիսիսին՝ հարցուց Ռուիդ: Լուռ, լուռ, փոխադր Պատերազմը, դաշտի պահապանը ծիւղ մը քովն են՝ տարին կամ միւրին իրովը, եւ պահապանը անընդհատ կանոնաւոր կըրպով տարին կու գտնի կ'երթան:»

«Հաս եկած ժամանակ չտեսնուեցայք ամենին:»

«Բնականապէս ոչ, բայց անիծեալ՝ շատ կամայ կրցանք գալ: Հարկ եղաւ հինգ հարիւր քայլ ետեւէ ետեւ փորի վրայ սողալ:»

«Հիմայ ի՞նչ գիտէք մէջ էք:»

«Տառնու հինգ այս կողմը, տառնու հինգ այն կողմը, ինչպիսիսին ինձմէ քոսն յայլ վար է: Սեմ է կուգիս իրեն երթալ պէտք եւ փորի վրայ թ'փերու մէջն տալալ: Վառն զի առաւօտն հանդարտ է եւ ամեն ծայն հեռաւ կը լուսի:»

«Կաման, ի՞նչ է այն,» մոխաց ձայն մը՝ որ անգամն գետնէն կ'ելլէր, եւ Ռուիդ երբ որ դարձաւ՝ տեսաւ ինչպիսիսին յայլ թ'փերու միջոցի մը պէս խոսող մէջ կը գալարէր:

Ռուիդ իւր բնիկերն քով նստաւ: «Ի՞նչ նոր բան,» ինչ հարցնէր:

«Մարգիկը գետ բերգէն է, կրկնեց ինչպիսիսին հոգնելով: Փերիկայ քառարդ մը վերէն Պիտանուէն անգին անցաւ եւ յանգգնեցաւ զիւրաքաղաք մտնել, վառն զի Սեմիկ մայր կը ծանշայ: Գաւեռիկնայի ծառայքը բերգէն հեռացուած են, իսկ ինչն Մարգիկը տարուեց է զեպ ի այն երեք անհետաններն՝ որ

գաւիթ կը նային: Հինգի իրեն հետ հաղորդակցու-
թեան մէջ մտնել զօռարին կ'երեւանէ:»

Ռուիզ ծնօտը ձեռնացր մէջ առաւ, ինչպէս
սովոր էր ընել երբ մտածել կ'ուզէր: «Եթէ այն-
պէս է, ըսաւ վերջապէս, Գաւառիկա աղաւս է վառնե-
ղէ, եւ հարիւրապետը պատճառ մը պիտի ունենայ
ինչպէս ըսէ. ապա թէ եւ ոչ՝ աւելի ծառայողը պետք էր
բերդին մէջ պահել եւ գփաւեւորել խաւրել: Ինծի
կ'երեւայ թէ ուղած է զինք այնպիսի վիճակի մը
մէջ գնել:» որ չհարցաւ յիշատակ:»

«Բարեւ, շնորհ իրար, հարցունջ էնդերբաւ, որ
հարիւրապետը Գաւառիկայի աշխատեալէր կ'ուզէ:»
«Չըսէիր ասիկայ, ըսաւ Ռուիզ մեզմէ ժպի-
տով: Ուստի՞ զիտեա այս գեղեցիկ պատմութիւն-
ները: Եթէ այս ստույգ է, ահապարեւոյ ամաններն
պէտք չունենին:»

«Ստույգ է, ստույգ, ապահովուց չենդերբաւ.
վասն զի իսկան ինծի պատմեց, եւ ամբողջ իրիկուն
մ'ասոր վրայ ծիծաղեցանք: Բայց ի՞նչ, գուցէ այն
ստեղծ Արմատեա էր եւ թէ թիմակերի կապը բռնե-
ցիր, զոր Յուրը սպարապետը խաւրած էր:»

«Այս պարագային իրերը բարբառին փոփոխեց,
ըսաւ Ռուիզ խորհրդով մէջ: Իսկան կրնար ասիկայ
երեկ ինծի պատմել: Ա. ոչ ժամ մնաք բարեաւ.
կ'երթամ գիւղապետը թերեւս կրնամ նոր բան
մ'աւ խմանալ:» (Հարաւորեալ):

ԱՅԼԵՆԱՄԵԼԻՔ

ՆՈՐԱՆՈՒՐԵ

Ժողովայնի հնչողիք:

Հռչակաւորն Իտիւրն (Edison) ամերիկայի
բնագետն յաշտած է շարժող նոր սալիկով:» որ ելելի-
տաբանութեամբ ջրոյ մէջ կը բացուի կը գոցուի,
ջրոյ մէջէն հեռագիր արձակել, թէ եւ գեղ. մէկ
մզմէ հեռաւորութեամբ միայն: Բայց ինչքա՞ր յուսայ
մինչեւ ետեմ միւսին հասցընել, այնպէս որ այնչափ
մշտն հեռաւորութենէ իրարու հանգիստը նաւերն
կրնան իրենց պիտոյն հաղորդել իրարու որոշ,
եթէ ծովային հեռագրի առաքման եւ լսելու կազ-
մածներն ունին: Որովհետեւ շուրջ շատ լաւ հա-
ղորդող է ձայնի, յուսուի եւ որ Խալիսին այդ գիտն
մեծ արդիւնք յառաջ բերէ:

Հրդեհի դէմ միջոց:

Փարիզի մերենագետն՝ Լարուէթ, մօտեւ
Փարիզի Théâtre des Nations բեմին մէջ բազ-
մաթիւ թատրագիտաւ սալեւ փորձ մ'ըրաւ իւր
գտած մէկ մեքենայով: Մեքենայն եւելորականու-
թեամբ կը շարժի եւ կը կարգաւ գաղաղող վարա-
գուրէ մը, որ կ'ուճակ մը պարզապէս ծնելով հան-
դիսապիտան ամեն ուղաւած տեղէն կրնայ վար իջե-
ցուիլ, եւ ասով տունն հրդեհէ ապահով այլեւս
մասնաց կրնայ բաժանիլ: Վարդալոյրը ձեռնարկ մէջ
երկաթի ուղւոյ մը փայ վերիվայր կը շարժի եւ
ուղաւած տեղ վար կրնայ ձգուիլ: Մասին ծնչմամբ՝
որով այս վարդալոյրը կը կառավարուի, միեւնոյն ժա-
մանակ ծիւսն մը կը բացուի, որմէ եթէ հրդեհ պա-
տահի՞ ծուխը դուրս կ'ելլէ, եւ նաեւ հանդիսատե-

սայ համար ամեն կողմանէ դուրս փախելու հար-
կաւորութեան դռներ կը բացուին: Կազմածն՝ որ
փորձի ասան կատարեալ ծրարութեամբ եւ չափա-
զանց արագ կը գործ էր, եւ ամեն հանդիսատեսաց
չափազանց հաճութիւն կը պատճառէր, այս առաւ-
ելութիւնն ալ ունի, որ ի հարկաւորութեան նաեւ
ինքնաշարժ կը գործէ: Այսինքն հրդեհի մը ժա-
մանակ եթէ եւս այս մեքենայն շարժելու սահմանեալ
անձն վտանգ կամ՝ որեւէ սրիչ պատճառաւ մը
զանց առնէ մասով ծնչել կ'ուճայ, այն ասան մե-
քենայն հրդեհին ջերմութեան ազդեցութեամբ
ինքիւրեն կը սկսէ գործել: Բարիքն թատերաց վար-
չաց շրջանն այս նոր գիտնին մեծ հետաքրքրութիւն
կը ցուցնէ եւ նոյն իսկ քաղաքաց վարչութիւնը
Լարուէթէն խնդրած են, որ իւր գիտն իրենց
առաջարկէ ի քննութիւն:

ՏՆՏԵՍԱԿՆԵ

Ոսկեզօծ շրջանակաց անձնի աղտերը մարել:

Ձանարացուցիչ ճանճերն յայտնի է որ շար
սովորութիւն մ'ունին հայելեաց եւ պատկերներու
ոսկեզօծ շրջանակներն աղտեղելու: Այս աղտերն
պարզ միջոցով մը կը մաքրուին: Առ փափակ լաթի
կտոր մը՝ թաթիսէ աղին գարեկոյ (գերմ. Lager-
bier, գը. bière de garde ou de conserve) մէջ
եւ աղտեղեալ մասերը թրջէ: Վայրկեանի մը մէջ
աղտերն անհետ եղած են:

Թիքայտիտի արքաման:

Ֆիլաւոյլֆայէն արքան թշկական տեղե-
կութեանց համեմատ՝ ՏՐՄ՝ Լանկլին (Laughlin)
նոյն տեղւոյ հիւանդանոցի բժիշկն յաշտած է ան-
խաթիթու կազ (gaz d'acide de carbonique) մար-
նային մէջ մուծանելով (injection) թիքայտը նաեւ
հիւանդութեան վերջին աստիճանին բժշկել եւ
հիւանդն ապաւել: Վիեննայի լուգրաց ծանուց-
մանց կարգին մէջ կը կարգանք՝ թէ Լանկլին արդէն
30 հոգի թիքայտի վերջին վայրկեանին բուժած
է, եւ թիքայտը բուժելու այս նոր կերպն Վիեն-
նայի կայսերական բնդ-հանուր հիւանդանոցին մէջ
արդէն սկսած է յաշտութեամբ գործադրուիլ:

ՄԱՆՐԱՆՈՒՐԵ

Ուժան հնչողիք:

Մերիկայից՝ առաջին հակառակութեան,
ամեն ազգերէ աւելի հնարաւորն են: Ահա ստիկ
նոր ապագայը մը կու տայ՝ Եւրոպէի կ'ուճի ուղ-
ղաւած հեռագիրն: Հեռագրին բովանդակութիւնն
հետեւեալն է՝ «Գ. Թուրքի Բոսնիան, 13—15»,
Հեռագիրն ընդունողը նոր կատարարը կը թերեւ
եւ կը գտնէ այն տեղն ընդարձակութիւն մը: «Շատ
բան ունիք թեզ գրելիք բայց չեմ ուզեր թղթով
եւ թանաքաւ գրել: Վասն զի կը յուսուի՝ թիւ
ստեղծ տեսնել զթեզ եւ բերան ի բերան խօսել:
Խաղաղութիւն ընդ թեզ: Ողջն կու տան թեզի
սիրելիք: Ողջն ասոր մեր սիրելեաց՝ իւրաքանչիւր
յանաւան:»